

Bijlage “Fietsen langs bolle akkers”

Deze fietstocht voert ons langs een groot aantal buurtschappen in ons Brabantse land. De meeste van deze buurtschappen zijn ontstaan rond het jaar 1000 na Christus, toen de mens zich hier ging vestigen. Meestal op een hoogte in een laagte, dus op relatief droge grond vlak bij een beek of riviertje. De landbouwmethode die in die tijd ontwikkeld werd, de zogenaamde potstalcultuur, zorgde voor transport van mest en plaggen van de heide naar de akkers rondom de boerderijen. Door de eeuwenlange bemesting uit de potstal werden de akkers ongeveer een meter opgehoogd. Door de bewerking van de grond werd het midden van het land hoger dan de randen en zo ontstonden de bolle akkers

1. Bol liggende akkers?

U heeft misschien al gemerkt dat het fietsen of lopen wat zwaarder gaat. Precies, het gaat hier omhoog. Hoe verder u zich aan deze zijde van de St. Oedenrodeseweg verwijderd, hoe hoger het landschap komt te liggen. De gebieden links en rechts van de Hurkseweg liggen hoger en droger: bolle akkers. Dit was vroeger voor de boeren een reden om juist hier de droogte minnende gewassen te telen. Zoals boekweit, rogge, haver, stoppelknollen (ook wel knolrapen / knolgroen / knolraap genoemd, dat diende als veevoeder) en voederbieten. Op de gehele fietsroute komt u langs wat bollende akkers. In de gemeente Best is het hoogste verschil maar liefst 8 meter.

2. De St. Oedenrodeseweg heeft een loop die historisch is bepaald. Als u goed op de kaart kijkt (zie info bordje naast de weg) slingert deze weg nogal. Dat heeft te maken met een natuurlijke scheidingslijn die in een ver verleden is gevormd. Aan de noordkant van de weg bevinden zich lage, natte gebieden en aan de zuidkant bevinden zich de droge gronden. In de loop der tijd hebben de boeren de keuze in hun gewassen en vee daar ook op afgestemd. Op de hoog gelegen gronden teelde men graan, peulgewassen en akkergewassen. Ook werden voornamelijk dennen, eiken en berken geplant. Deze groeien goed in de relatief droge grond. Op de natte, lage gronden liet men vooral gras groeien. Hierop liet men dan het vee weiden. De bomen die op de natte gronden groeiden, waren o.a. populier, els en wilg. Let maar eens goed op tijdens uw vervolg van de route. Het is nu nog op veel plaatsen terug te zien. De boerderijen werden bij voorkeur precies op de grens van natte en droge gebieden gebouwd. Dat was voor veel boeren het meest praktisch. Zo vormden zich een slingerende weg tussen Best en Sint-Oedenrode.

3. Kalvereeuwsel.

Op het bord links van de zandweg vindt u informatie over het idyllische plekje waar u nu bent. Ook in deze buurtschap, die precies op de scheiding van hoog en laag, heide en bouwland ligt, vindt u de bolle akkers.

4. De Boskant is een wijk van na de oorlog. Zij ligt wel op de strategische lijn van nat en droog. Vanaf de Boskant voert de route ons door het oude akkerland, lager gelegen land dat geschikt was om landbouw op te bedrijven.

5. Nu komen we in het Dommeldal. De Dommel meandert hier rustig door het lage land en wij zullen haar verschillende malen kruisen en flankeren. De Dommel is van groot belang voor de buurtschappen die we op onze route tegenkomen. We zagen al Rooi en Olland.

6. Aan het eind van het betonnen fietspad passeren we de buurtschap Hezelaar, een van de buurtschappen waar Liempde uit gevormd is. Kijk hier goed naar links en rechts en je ziet nog duidelijk de glooiing van het landschap. De ruilverkaveling heeft hier de kleine perceeltjes tot een groot land samengevoegd en heeft daarmee ook de verhoging over het hele gebied uitgestreken. Vroeger waren dit allemaal afzonderlijke bolle perceeltjes met daar tussen verzonken paden en houtwallen.

Het achtervoegsel -laar - van Hezelaar - wordt vaak verklaard als een open plek in het bos. Heze of hees betekent hakhout, struikgewas of heester. Hezelaar bestaat uit een aantal langgevelboerderijen en woonhuizen op een bochtige weg langs een zandrug op het Hezelaarse akkercomplex bij Liempde. De oudste vermelding van Hezelaar is uit 1308. Het ligt als een krans om de hoger gelegen *Hezelaarse Akkers* en wordt samen met Liempde een kransakkerdorp genoemd. Omstreeks 1985 werden op deze akkers resten uit de Romeinse tijd gevonden. Let hier ook eens even op de kapel aan het einde van het fietspad.

7. Liempde is ontstaan op de kruising van wegen die de 4 buurtschappen Hezelaar, Berg, Kasteren en Vrilkhoven met elkaar verbonden. Hier vestigden zich een smid, een herbergier en een timmerman en er werd een kerk gebouwd. Zo ontstond de gemeente Liempde die nu is samengevoegd met Boxel.

8. Van Vrilkhoven werd voor het eerst melding gemaakt in 1320. Het woord *Vrilke* zou betrekking kunnen hebben op *vrij*, in de betekenis van het bezit van een vrij edelman. Ook zou de naam betrekking kunnen hebben op een eigenaam: *Frilo* of *Frithilo*, een verkorting van *Fridobald*.

Nabij Vrilkhoven ligt een bijna ronde akker, de *Rondenborgh* genaamd, welke voor het eerst werd vermeld in 1432. Dit perceel, met een doorsnede van zo'n 75 meter, ligt ongeveer 1 meter boven de omgeving en is omgracht. De grachten worden gevoed door de *Blauwhoefse Loop*. Men meent dat zich hier een versterkte hoeve heeft bevonden, maar sporen van bewoning zijn nimmer ontdekt.

9. Landgoederen horen ook bij het Brabantse land. In 1303 schonk Hertog Jan II van Brabant 80 bunder land in de herdgang Straten aan de Abdij van 't Park te Heverlee. Dit bestond waarschijnlijk uit moerassig bos en heide.

Op een kaart uit 1650 is sprake van een hoeve Heerenbeek die midden in het moerassige gebied lag op een dekzandkopje. In 1760 kwam deze hoeve in handen van Marcellus van Bles, die Heer van Moergestel was. Deze zette het boerenland en de heide om in een landgoed. Hij liet een groot herenhuis bouwen en dit is de voorloper van het huidige landhuis, dat in 1864 werd gebouwd door Jan Philip de Girard de Miolet van Coehoorn. De begraafplaats van deze familie bevindt zich achter herberg "De Schutskuil".

10. Aarle is een buurtschap tussen Best en Oirschot. In de buurt van de St. Annakapel zijn nog enkele restanten van bolle akkers te vinden. Ook moet hier een zogenaamde 'plaatse' geweest zijn, een driehoekig plein, waar omheen de potstalboerderijen gegroepeerd waren. De buurtschappen Aarle en De Vleut liggen niet aan een riviertje of beek, maar op de scheiding van hoog en laag, nat en droog. Waarschijnlijk hebben hier in het verleden wel waterstroompjes gelopen. De naam 'Vleut' doet dit in ieder geval vermoeden.